

ПРОБЛЕМИ СУЧАСНОГО ДЕРЖАВОТВОРЕННЯ ТА МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ

Bulletin of Taras Shevchenko National University of Kyiv.
Legal Studies, 2022; 4 (123): 51-55
УДК: 342
DOI: <https://doi.org/10.17721/1728-2195/2022/4.123-9>

ISSN 1728-2195
© Taras Shevchenko National University of Kyiv,
Publishing center "Kyiv University", 2022

В. Костицький, акад. НАПрН України, д-р юрид. наук, проф.
ORCID ID: 0000-0003-1692-9810
Київський національний університет імені Тараса Шевченка, Київ, Україна

СУТНІСТЬ І ПРИЗНАЧЕННЯ ДЕРЖАВИ: ПРАВО НА НАСИЛЬСТВО ТА ЗАСТОСУВАННЯ ПРИМУСУ В КОНТЕКСТІ РОЗУМІННЯ СУЧАСНОСТІ ДЕРЖАВИ

Досліджено сутність, ознаки, призначення держави і виведено авторське бачення сутності держави, її права і застосування примусу та насильства, при цьому використано діалектичний, соціолого-правовий, системно-структурний, аксіолого-правовий методи, а також методи порівняльного правознавства, аналізу та синтезу. Надано коротку характеристику ознак держави, проведено класифікацію підходів до з'ясування сутності держави для 11-ти груп: юридичний (Г. Єллінек та Г. Кельзен); плюралістичний (Г. Дж. Ласкі, М. Дюверже, Р. Даль, Р. Дарендорф); соціологічний (Ж.Ж. Руссо, Т. Гоббс, І. Кант); держава загального добробуту (Дж. Кейнс, Дж.К. Гелбрейт); теорія правової держави (Б. Кістяківський, Е. Дюркгайм, Ж. Гурвич); теорія соціальної держави (Дж. Кейнс, Г. Ріттер); теорії конвергенції (Дж.К. Гелбрейт, Р. Арон, П.О. Сорокін); технократичний та інформаційно-кібернетичний (Дж. Бернхейм, Дж.К. Гелбрейт, Д. Белл, Т. Веблен); елітарний (Г. Моска, В. Парето, Дж. Сарторі), а також загальносоціальний (або політико-правовий) як універсальний і найбільш оправданий сьогодні. Виділено такі ознаки держави, як монополієне право на застосування примусу і насильства, що випливають із Суспільного договору, до якого автором не вперше віднесено конституцію. Зроблено висновок, що монополія права на застосування примусу і насильства в сучасних умовах поступово державою втрачається та може добровільно бути делегована наддержавним організаціям (ООН, ОБСЄ, НАТО). Зазначено, що застосування державою насильства і примусу можливе тільки у взаємозв'язку з урахуванням її інших ознак – необхідністю дотримання прав людини, норм міжнародного права, обмеження влади правом та конституцією як Суспільним договором. Вказано на нерозривний зв'язок сутності держави з її соціальним призначенням, яке полягає у виконанні функцій (забезпечення соціального миру і стабільності в суспільстві, створення умов для реалізації конституційних прав і свобод громадян, підвищення якості життя населення країни) і вирішенні завдань, які випливають з необхідності прогресивного розвитку суспільства в цілому. Зазначено, що сучасна держава виступає соціальним арбітром, органом з вирішення загальних справ, забезпечує правопорядок і підтримує його, використовуючи монополію на офіційний примус аж до насильства, а можливість реалізації цих функцій обмежується суверенною територією держави. На підставі аналізу особливостей широкомасштабної російської війни проти України стверджується, що міжнародні організації та союзи держав вправі застосовувати примус і насильство щодо держав, функціонування яких суперечить соціальному призначенню, оскільки ці держави здійснюють тероризм або є державам-агресорами.

Ключові слова: держава, сутність держави, підходи до з'ясування сутності держави, ознаки держави, соціальне призначення держави, застосування примусу і насильства як монополієне право держави відповідно до суспільного договору.

ВСТУП. Епоха глобалізації обумовлює нові підходи до суспільно-політичного життя, ставить нові завдання перед таким феноменальним "винаходом" нашої цивілізації, яким є держава. У цьому зв'язку важливими є дослідження сутності, ознак та призначення держави. Ця проблематика далеко не нова, була предметом дослідження багатьох відомих вчених. У статті їх підходи до цієї проблематики об'єднано в 11 груп (загальносоціальний (або політико-правовий), юридичний (Г. Єллінек та Г. Кельзен), плюралістичний (Г. Дж. Ласкі, М. Дюверже, Р. Даль, Р. Дарендорф), соціологічний (Ж.Ж. Руссо, Т. Гоббс, І. Кант), держава загального добробуту (Дж. Кейнс, Дж.К. Гелбрейт, А. Пігу), теорія правової держави (Б. Кістяківський, Е. Дюркгайм, Ж. Гурвич), теорія соціальної держави (Дж. Кейнс, Г. Ріттер), теорії конвергенції (Дж.К. Гелбрейт, Р. Арон, П.О. Сорокін), технократичний та інформаційно-кібернетичний (Дж. Бернхейм, Дж.К. Гелбрейт, Д. Белл, Т. Веблен), елітарний (Г. Моска, В. Парето, Дж. Сарторі,). З'ясовано сучасного підходу до розуміння сутності держави, який би враховував загальноцивілізаційну демократизацію та соціалізацію держави, який був би універсальний і найбільш оправданий сьогодні. Із сказаного випливає потреба короткої характеристики ознак держави. У контексті повсталого у зв'язку з російською війною проти

України проблеми оцінки сутності і призначення держави важливим є дослідження саме таких її ознак, як монополієне право на застосування примусу і навіть насильства. У зв'язку із цим постала необхідність з'ясувати межі права держави на застосування примусу і насильства, які обмежуються національними кордонами і випливають із Суспільного договору, до якого автор традиційно відносить конституцію. Завданням статті також була спроба відповісти на питання про можливість використання сили проти держави-агресора або держави, яка здійснює терористичну діяльність. Для реалізації поставленої мети і завдань використані діалектичний, соціолого-правовий, системно-структурний, аксіолого-правовий методи, а також методи порівняльного правознавства, аналізу і синтезу.

ОСНОВНІ РЕЗУЛЬТАТИ. Термін "держава" з'являється в науковому і політичному лексиконі тільки у Новий час в Західній Європі, де він зрештою набув трьох основних значень (ним визначали прихильників власника влади, надалі володіння владою, згодом владу як суспільну функцію).

Сьогодні під державою розуміють суспільний феномен, призначений обслуговувати соціум, виконувати спільні справи. Про це писав ще Аристотель, виділяючи управлінську та комунікативну сутність держави як

© Костицький В., 2022

об'єднання вільних громадян для здійснення управління справами суспільства. Сучасне розуміння сутності і призначення держави успадкувало античне її бачення як спільної справи народу.

Ще одна особливість з'ясування сутності держави належить І. Канту, який сутністю держави вважав державою об'єднання багатьох людей, підпорядкованих правовим законам, принципам права. В історичній ретроспективі розуміння сутності сучасної держави також має враховувати думку Г.Ф.В. Гегеля, який розглядав державу як втілення ідей розуму, свободи і права; сутність держави у нього полягає в абсолютній владі ідеального цілого над одиничним, над життям, власністю і правами окремих осіб та їх об'єднань.

Сучасне розуміння сутності держави відкидає марксистський підхід до проблеми та бачення у ній захисника інтересів правлячої верстви (класу), апарат придушення опору пригноблених соціальних верств (класів), тобто тоталітарну державу як форму організації влади та рудимент суспільного життя в ХХІ ст.

Можна погодитись з тим, що сутністю держави варто вважати сукупність ознак, або ж систему найбільш істотних зв'язків, відносин, властивостей та тенденцій розвитку, що забезпечують якісну визначеність держави [1]. Розглянемо, якими ж є сучасні підходи до розуміння сутності держави:

1) оправдано переважним в українській і зарубіжній теорії держави є так званий загальносоціальний (або політико-правовий) підхід, у межах якого державу визначають як організацію політичної влади, засіб для забезпечення інтересів всього суспільства, які концентрують запити різних соціальних груп і верств, швидше більшості населення країни;

2) окрім загальносоціального поширені ще й інші підходи до розуміння сутності держави, зокрема юридичний, авторства Г. Єллінека та Г. Кельзена, для яких сутність держави визначається фікцією юридичної особи, а також (3) плюралістичний (Г.Дж. Ласкі, М. Дюверже, Р. Даль, Р. Дарендорф), за яким сутність держави полягає в її залежності від різних угруповань людей (страт). Імовірно, що найближчим до загальносоціального розуміння сутності держави є (4) соціологічний підхід Ж.Ж. Руссо, Т. Гоббса та І. Канта, відповідно до якого сутність держави полягає в юридичній персоніфікації народу та в організації загальнонаціональних завдань та арбітражі соціальних груп;

5) варто також згадати про державу загального добробуту, яку проповідували Дж. Кейнс, Дж.К. Гелбрейт, А. Пігу. Вони сутність держави вбачали у вираженні інтересів усього народу та забезпеченні за державної підтримки високого рівня життя всіх верств суспільства. Саме на поєднанні останнього, а також загальносоціального і соціологічного підходів знаходимо джерела ліберальної ідеології, яка лягла в основу моделювання держави в ХІХ–ХХІ ст. у Західній Європі та Північній Америці. У результаті такого поєднання можемо говорити про (6) теорію правової держави, за якої сутність держави полягає в забезпеченні соціальної справедливості за допомогою права, захисті прав та свобод людини і громадянина, або (7) теорію соціальної держави (Дж. Кейнс, Г. Ріттер), для прихильників якої сутність держави полягає в забезпеченні певного консенсусу вищих соціальних цінностей (права людини, свобода, власність, демократія, соціальна рівність тощо). Сюди ж віднесемо і погляди представників (8) теорії конвергенції (Дж.К. Гелбрейт,

Р. Арон, П.О. Сорокін), за якою відбувається зближення моделей демократичних держав різних типів.

Особливості інформаційного та технологічного розвитку сучасного суспільства зумовили появу ще (9) технократичного та (10) інформаційно-кібернетичного бачення сутності держави. Представники першого підходу (Дж. Бернхейм, Дж.К. Гелбрейт, Д. Белл, Т. Веблен) сутність держави розглядають з позицій професійної управлінської діяльності менеджерів, які володіють знаннями та інформацією. Інформаційно-кібернетичний підхід до визначення сутності держави представлений творчістю К. Дойча, для якого держава – кібернетична система введення, обробки і виведення управлінської інформації з наявністю прямих і зворотних зв'язків. Зазначені теоретичні конструкції вже знайшли свою реалізацію в нашій країні в електронному урядуванні, інформатизації надання адміністративних послуг, в організації яких Україна вийшла на перші місця у Європі.

Зазначені обставини вимагають фахівців нової якості: державний менеджмент стає справою високого професіоналізму, потребує дорогих знань та підготовки, яку неспроможний надати пересічний навчальний заклад і яка недоступна представникам з більшості звичайних родин, що супроводжується розшаруванням суспільства, обмеженням можливості доступу до роботи в органах влади представникам не тільки для бідніших верств населення, але й для представників середнього класу. Відбувається концентрація влади, описана автором як "закон перманентної концентрації капіталу" [2], яка охоплює і концентрацію доступу до влади та праці в органах влади для представників багатих і найбагатших родин, що в дещо інших контекстах уже згадується вченими, які розділяють (11) елітарний підхід до розуміння сутності держави (Г. Моска, В. Парето, Дж. Сарторі). Знаємо, що ці вчені пишуть про державу як про суспільне явище, сутність якого вбачається в здійсненні управління суспільством елітарними прошарками, що ведуть боротьбу за оволодіння державною владою [3].

У сучасній науці також є інші цікаві підходи до зазначеної проблеми. Принципово важливим залишається наголос на тісному зв'язку сутності держави з правом. Зустрічаємо і дещо абсурдні коментарі, автори яких вважають, що "у держави немає сутності. Вона складається з нескінченної кількості іпостасей і проявів, ...її виникнення є наслідком раціоналізації політичного простору" [4]. Але позбавлення держави сутності перетворює її на асоціальне явище, що не відповідає історичним і соціологічним, політологічним та юридичним підходам до тлумачення феномена держави. Такий підхід також може служити виправданням правлінню недемократичних режимів, які сьогодні є атавізмами нашої цивілізації, прирікають на ізоляціонізм соціуму на своїй території, над яким вивисуються, не даючи йому перерости в громадянське суспільство та доєднатися до глобального громадянського суспільства.

Варто тоді звернути увагу і на сучасну російську державу, яка декларує себе як демократичну і миротворчу, а насправді є диктаторською і терористичною, веде загарбницьку війну не тільки проти України, але й усього світового порядку, грубо порушує права людини і норми міжнародного права. Російська війна проти України також виявилася перевіркою усталених у ХХ–ХХІ ст. поглядів на державу як політико-територіальну організацію влади народу.

Згадаємо, що навіть позитивісти інтерпретували державу як апарат влади, як корпорацію (юридичну особу), що, конституційована нормативним порядком, функціонує відповідно до ідеї розподілу праці, запроваджуючи органи, безпосередньо чи опосередковано причетні до її функціонування. А порядком, що конститує цю спільноту, є правовий порядок, який, на відміну від міжнародного правопорядку, означається як національний або державний правопорядок [5]. Тобто державу прийнято в ХХІ ст. розглядати як організацію громадянського суспільства, створену задля врегулювання суспільних відносин, свого роду соціальну цінність, покликану забезпечувати суспільні потреби, задля чого і формується публічна влада, створення і функціонування якої визначається правом. Звідси наявність певних нормативних актів російської федерації щодо анексії Українських територій, "правового режиму" на окупованих територіях та "правового статусу" їх мешканців, визначення завдань, способів і методів ведення антиукраїнської війни, яку росіяни безпідставно і цинічно називають "спеціальною військовою операцією", не творить правового порядку, ці нормативні акти аморальні, посягають на суверенітет України та її територіальну цілісність, міжнародний правопорядок та кордони, що склалися після Другої світової війни, суперечать як людській природі, так і нормам міжнародного права. Тоді уся сучасна політика російської держави і її реалізація щодо України протиправні, є свавіллям, яке має бути зупинене будь-якими воєнними, політичними, дипломатичними, економічними, соціальними чи інформаційними заходами, включаючи також застосування сили проти росії на міжнародному рівні.

Сьогодні усталено, що держава – це суверенна політико-територіальна організація публічної влади в соціально неоднорідному суспільстві, яка здійснюється спеціальним апаратом управління та апаратом примусу відповідно до права з метою узгодження особистого блага та суспільного інтересу. Ознаками держави тоді є, серед вказаних вище та загальновідомих (суверенітет, наявність населення (суспільства) і системи оподаткування, особливого зв'язку з правом, що охоплює і обмеження влади правом і правами людини, наявність постійно діючого апарату публічної влади), також наявність території, на якій проживає населення і на яку поширюється суверенітет держави, інституту громадянства та спеціального апарату для монопольного здійснення легалізованого примусу.

Останнє означає, що лише держава від імені суспільства має право на застосування лімітованого правом (легального) примусу (насилля) задля захисту прав громадян, правопорядку, безпеки й оборони держави, збереження інших правових цінностей. Монополія держави на застосування державного примусу, у тому числі, і легалізованого насилля (утримання в місцях позбавлення волі, примусове лікування), пояснюється сутністю держави, завданнями та функціями, які покладені суспільством на дану політичну форму політичної організації, а також обмежується кордонами суверенної держави. Монопольне право держави застосовувати державно-примусові заходи можливе тільки щодо громадян та осіб, що проживають на суверенній території і випливає зі змісту ідеї Суспільного договору [6].

Монополія на застосування насилля в сучасних умовах за висновками відомих вчених поступово державою втрачається [7]. Тут виділяються і так звані неді-

ездатні держави (Сомалі, Боснія, Руанда, Лівія, Конго, Сьєрра-Леоне, Східний Тимор, Афганістан), про що пише видатний американський політолог Френсіс Фукуяма [8]. Окремо маємо оговорити про проблеми відновлення прав і свобод людини і громадянина та усунення диктаторських режимів. Втрата монополії держави на застосування насилля, отже, може добровільно бути делегована наддержавним організаціям, якими є ООН, ОБСЄ, НАТО, що треба враховувати при аналізі специфіки кожної держави.

Неможливість виокремлення якоїсь однієї визначальної ознаки держави свідчить і про те, що застосування державою насилля та примусу пов'язано з її іншими ознаками – необхідністю дотримання прав людини, нормам міжнародного права, обмеження влади правом та конституцією як Суспільним договором. Без врахування інших ознак лише однієї ознаки – права на застосування примусу і насилля – явно не вистачить, щоб твердити про наявність держави як такої, а також про підстави називати таку державу сучасною, демократичною чи правовою.

Не перебільшуючи значимість тієї чи іншої ознаки держави та враховуючи, що ці ознаки переплітаються й ілюструють сутність і призначення держави в тісному взаємозв'язку, усі вони пов'язані з правом конкретної держави, оскільки і встановлення її суверенітету та функціонування апарату публічної влади, відносини з населенням і справляння податків опосередковуються саме нормами права, яке пронизує всі суттєві ознаки держави і перетворює всю її діяльність (звісно, в ідеалі) на правову. Тому справедливо зазначається, що "держава не має іншого, окрім права, засобу, щоб визначити статус своїх органів, посадових осіб, закріплювати організацію діяльності останніх, встановлювати їх систему, оформляти територіальну організацію населення, успішно здійснювати свої функції. Саме наявність права спричиняє правотворчу, правовиконавчу і правоохоронну діяльність держави, а також поділ влади у ній" [9].

Отже, питання сутності держави було і залишається одним із ключових, а домінуючим при її вивченні сьогодні є загальносоціальний підхід. У зв'язку із зазначеним для юридичної науки важливо поряд із сутністю також розглядати і питання про соціальне призначення держави, без з'ясування якого не можна обґрунтувати саме існування держави в суспільстві. У працях вчених, починаючи з античних часів, характеристика сутності держави майже завжди супроводжувалася викладенням бачення авторами призначення держави. Зокрема, Платон стверджував, що призначення держави полягає в підтримці моралі, Г. Гроцій називав призначенням держави утвердження загального блага [10], а Ж.-Ж. Руссо говорив про забезпечення загальної свободи як основу призначення держави [11].

З урахуванням вищевказаного висновку пріоритетним на сьогодні можна вважати соціальне призначення держави, тобто виконання нею комплексу завдань, що відображають довготривалі об'єктивні інтереси та потреби всього суспільства або принаймні його більшості [3, с. 417–434]. Дійсно, держава здійснює заходи, які відповідають інтересам усього суспільства, усіх соціальних груп та верств населення (організація будівництва доріг, боротьба зі стихійними лихами, охорона довкілля, забезпечення безперебійного зв'язку, підтримка громадського порядку, боротьба зі злочинністю, підтримка науки, культури, мистецтва, охорона здоров'я тощо). Соціальне

призначення держави історично змінюється, але соціальна складова в процесі розвитку держави унаслідок різних причин постійно зростає, особливо в добу науково-технічного прогресу, формування інформаційного суспільства, глобалізації та міждержавної інтеграції.

Слід зауважити, що соціальне призначення сучасної держави полягає в її різноманітній та різноспрямованій діяльності, скерованій на вирішення завдань, які впливають з необхідністю прогресивного розвитку суспільства в цілому. Сьогоднішнє бачення призначення держави ніяк не ув'язується з політикою російської влади і російської держави, спрямованої на захоплення чужих територій, примусове надання російського громадянства українцям, проведення так званих "виборів" і "референдумів" на тимчасово окупованих територіях України. Напрошується висновок, що сьогодні росія не є державою в сучасному розумінні, а квазідержавним утворенням, у якому влада, узурпована кремлівською верхівкою, перетворилася на антинародну організацію, діяльність якої суперечить соціальному призначенню держави.

ВИСНОВКИ. Соціальне призначення держави виражається в її функціях [12]. Держава є соціальним арбітром, органом з вирішення загальних справ, організатором багатьох важливих заходів, без здійснення яких не може нормально функціонувати суспільство, забезпечує в суспільстві відповідний правопорядок і підтримує його. Тому держава зобов'язана забезпечувати соціальний мир і стабільність, зменшувати зіткнення між різними політичними силами суспільства, створювати умови для реалізації конституційних прав і свобод громадян, а також для підвищення якості життя населення країни. Звідси випливає, що сучасні міжнародні організації та сучасні держави мають право на застосування сили проти російського воєнно-політичного режиму як квазідержавного утворення, яке паразитує на демократичних засадах міжнародного правопорядку, руйнує перспективу сучасної цивілізації, загрожує ядерною війною, чинить геноцид проти багатонаціонального Українського народу, нищить середовище його проживання, тобто здійснює екоцид [13]. Таке обґрунтування відповідно до усталених положень теорії та соціології права щодо сутності і призначення держави може бути доповнене окремим аналізом права на застосування сили міжнародними організаціями та сучасними державами відповідно до засад міжнародного права і з наступними потрібними змінами і доповненнями до Статуту ООН, інших міжнародних договорів, за допомогою вирішення цього питання можна покласти край подібній сваволі на всій планеті.

Список використаних джерел

1. Лобода Ю.П. Цінність держави як її соціальна сутність (теоретико-методологічні аспекти дослідження): автореф. дис.... канд. юрид. наук: 12.00.01; Одеса: ОНЮА, 2001. 27 с.
2. Костицький В.В. Закон перманентної концентрації капіталу: економічна історія та українські реалії. К.: Ін-т законодав. передбачень і правової експертизи, 2003. 198 с.
3. Костицький Василь. Вибрані проблеми теорії права: підручник. Одеса: Вид. дім "Гельветика", 2022. С. 417–434.
4. Дзевелюк М.В. Традиції та новації в розвитку функцій сучасної держави: дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.01. Одеса: Нац. ун-т "Одеська юридична академія", 2017. С. 55-56.
5. Кельзен Г. Чисте Правознавство. З додатком: Проблема справедливості / пер. з нім. О. Мокровольського. К.: Юніверс, 2004. С. 314-315.
6. Каленіченко Л.І. Державно-правовий примус та система його форм // Правоохоронна функція держави: теоретико-методологічні та історико-правові проблеми: тези доп. круглого столу (м. Харків, 27 жовтня 2017 р.). Харків: МВС України, Харків. нац. ун-т внутр. справ, 2017. С. 90.

7. Кравченко В.Ю. Трансформація феномена політичного насилля: чинники, механізми та тенденції: дис. ... канд. політ. наук: 23.00.01. Дніпропетровськ: Дніпропетров. нац. ун-т імені О. Гончара, 2015. С. 4, 10, 76-77, 109, 126-128, 147.

8. Francis Fukuyama. State-Building: Governance and World Order in the 21st Century (Messenger Lectures) Hardcover – Illustrated, April 7, 20. URL: <https://www.amazon.com/State-Building-Governance-World-Order-Century/dp/0801442923>.

9. Теорія держави і права. Академічний курс: підручник / за ред. О.В. Зайчука, Н.М. Оніщенко. 2-е вид., перероб. і допов. К.: Юрінком Інтер, 2008. С. 66.

10. De Groot Hugo. Trzy księgi O prawie wojny i pokoju, w których znajdują wyjaśnienie prawo natury i prawo narodów a także główne zasady prawa publicznego. Hugo Grotius; z jęz. łac. przeł., wstępem i przypisami opatrzył Remigiusz Bierzanek. Groot, Hugo de (1583–1645) / Bierzanek, Remigiusz (1912–1993) Tłumaczenie. Warszawa: Państwowe Wydawnictwo Naukowe, 1957. S.70. URL: <https://katalogi.bn.org.pl/discovery/fulldisplay?docid=alma991045924629705066&context=L&vid=48> OMNIS_NLOP:48OMNIS_NLOP&lang=pl&adaptor=Local%20Search%20Engine.

11. Жан-Жак Руссо. Про суспільну угоду, або принципи публічного права. Київ, 2001. С. 207–210. URL: <http://litopys.org.ua/rousseau/rous.htm>.

12. Лощихін О. Соціальне призначення держави як проблема функціональної теорії сучасної державності: деякі методологічні питання // Development of Jurisprudence Problems and Prospects. P. 119.

13. Костицький В.В. Протидія екоциду як складова міжнародно-правового екологічного імперативу та ухвалення Екологічної Конституції Землі // Екологічне право, 2022. № 1-2. С. 34–39.

References

1. Loboda, Yu. P. (2001) Tsinnist derzhavy yak yii sotsialna sutnist (teoretyko-metodolohichni aspekty doslidzhennia): avtoref. dys.... kand. yuryd. nauk : 12.00.01. Odesa [Loboda Yu.P. The value of the state as its social essence (theoretical and methodological aspects of the study): autoref. dis.... Ph.D. law Sciences: 12.00.01; Odesa], 27 (in Ukrainian).
2. Kostytsky, V. V. (2003) Zakon permanentnoi kontsentratsii kapitalu: ekonomichna istoriia ta ukraïnski realii; In-t zakonodav. peredbachen i pravovoi ekspertyzy. K. [Kostytsky V. V. Law of permanent concentration of capital: economic history and Ukrainian realities; Institute of Law. provisions and legal expertise. K.], 198 (in Ukrainian).
3. Kostytskyi, V. (2022). Vybrani problemy teorii prava: pidruchnyk. Odesa: Vydavnychi dim "Helvetyka". [Vasyl Kostytsky: Selected problems of the theory of law: textbook / Vasyl Kostytsky. Odesa: Helvetic Publishing House], 520, 417-434 (in Ukrainian).
4. Dzeveluk, M. V. (2017). Tradytsii ta novatsii v rozvytku funktsii suchasnoi derzhavy : dys. ... kand. yuryd. nauk : 12.00.01 ; Nats. un-t "Odeska yurydychna akademiia". Odesa,. [Dzeveluk M. V. Traditions and innovations in the development of the functions of the modern state: dissertation. ... candidate law Sciences: 12.00.01; National Odesa Law Academy University. Odesa], 55-56 (in Ukrainian).
5. Kelzen, H. (2004). Chyste Pravoznavstvo. Z dodatkom: Problema spravedyvosti / Hans Kelzen ; Per. z nim. O. Mokrovolskoho. K: Yunivers. [Kelsen G. Pure Jurisprudence. With an appendix: The problem of justice / Hans Kelsen; Trans. with him O. Mokrovolskyi. K: Universe], 314-315 (in Ukrainian).
6. Kalienichenko, L. I. (2017). Derzhavno-pravovyi prymus ta systema yoho form // Pravoohoronna funktsiia derzhavy : teoretyko-metodolohichni ta istoriko-pravovi problemy. Tezy dop. kruhloho stolu (m. Kharkiv, 27 zhovtnia 2017 r.) / MVS Ukrainy, Kharkiv. nats.. un-t внутр. справ. Kharkiv [Kalennichenko L. I. State-legal coercion and the system of its forms / L. I. Kalennichenko // Law enforcement function of the state: theoretical-methodological and historical-legal problems. Theses add. round table (Kharkov, October 27, 2017) / Ministry of Internal Affairs of Ukraine, Kharkiv. National University of Internal Affairs affairs Kharkiv], 90 (in Ukrainian).
7. Kravchenko, V. Yu. (2015) Transformatsiia fenomenu politychnoho nasylia : chynnyky, mekhanizmy ta tendentsii : dys. ... kand. polit. nauk: 23.00.01; Dnipropetrovskiy nats. un-t imeni O. Honchara. Dnipropetrovsk [Kravchenko V. Yu. Transformation of the phenomenon of political violence: factors, mechanisms and trends: diss. ... candidate flight. Sciences: 23.00.01 / V. Yu. Kravchenko; Dnipropetrovsk National O. Honchar University. Dnipropetrovsk], 4, 10, 76-77, 109, 126-128, 147 (in Ukrainian).
8. Francis Fukuyama. State-Building: Governance and World Order in the 21st Century (Messenger Lectures) Hardcover Illustrated, April 7, 20. <https://www.amazon.com/State-Building-Governance-World-Order-Century/dp/0801442923>. (In French).
9. Teoriia derzhavy i prava (2008) Akademichnyi kurs: Pidruchnyk / Za red. O. V. Zaichuka, N. M. Onishchenko. 2-e vyd., pererob. i dopov. K.: Yurinkom Inter [Theory of the state and law. Academic course: Textbook / Ed. O.V. Zaychuk, N. M. Onishchenko. 2nd ed., revision. and added. K.: Yurinkom Inter], 66 (in Ukrainian).
10. Groot, Hugo de. (1957). Trzy księgi O prawie wojny i pokoju, w których znajdują wyjaśnienie prawo natury i prawo narodów a także główne zasady prawa publicznego. Hugo Grotius; z jęz. łac. przeł., wstępem i

przypisami opatrzył Remigiusz Bierzanek. Groot, Hugo de (1583-1645) | Bierzanek, Remigiusz (1912- 1993) Tłumaczenie, | Warszawa : Państwowe Wydawnictwo Naukowe [Groot, Hugo de. Three books On the Law of War and Peace, which explain the law of nature and the law of nations, as well as the main principles of public law. Hugo Grotius; from English pour. transl., with an introduction and footnotes by Remigiusz Bierzanek. Groot, Hugo de (1583-1645) | Bierzanek, Remigiusz (1912- 1993) Translation, 1957 | Warsaw: Państwowe Wydawnictwo Naukowe], (S.70) https://katalogi.bn.org.pl/discovery/fulldisplay?docid=alma991045924629705066&context=L&vid=48OMNIS_NLOP:48OMNIS_NLOP&lang=pl&adaptor=Local%20Search%20Engine (In Polish).

11. Zhan-Zhak Russo. (2001). Pro suspilnu uhotu, abo pryntsyropy publicznego prawa. Kyiv. [Jean-Jacques Rousseau. About social agreement, or principles of public law. Kyiv.], 207-210. <http://litopys.org.ua/rousseau/rous.htm> (in Ukrainian).

12. Loshchykhin, O. Sotsialne pryznachennia derzhavy yak problema funktsionalnoi teorii suchasnoi derzhavnosti: deiaki metodolohichni pytannia.

Development of Jurisprudence Problems and Prospects [Loschykhin O. The social purpose of the state as a problem of the functional theory of modern statehood: some methodological issues. Development of Jurisprudence Problems and Prospects], 119 (in Ukrainian).

13. Kostytsky, V.V. (2022) Protydiia ekotsydu yak skladova mizhnarodno-pravovoho ekolohichnoho imperatyvu ta ukhvalennia Ekolohichnoi Konstytutsii Zemli/Kostytskyi. Ekolohichne pravo [Kostytsky V.V. Counteraction to ecocide as a component of the international legal environmental imperative and adoption of the Ecological Constitution of the Earth // Environmental Law], No. 1-2, 34-39 (in Ukrainian).

Received: 25.10.22

Revised: 31.10.22

Accepted: 31.10.22

V. Kostytsky, Member (Academician) of the National Academy of Legal Sciences of Ukraine, Dr. Sc. (Law), Prof. Taras Shevchenko National University of Kyiv, Kyiv, Ukraine

THE ESSENCE AND PURPOSE OF THE STATE: THE RIGHT TO VIOLENCE AND THE USE OF COERCION IN THE CONTEXT OF UNDERSTANDING THE STATE'S MODERNITY

The purpose of the article is to consider the essence, signs, purpose of the state and to derive the author's vision of the essence of the state, its right to use coercion and violence. To achieve this goal, the author used dialectical, sociological-legal, systemic-structural, axiological-legal methods, as well as methods of comparative jurisprudence, analysis and synthesis. A brief description of the features of the state is provided, the classification of approaches to clarifying the essence of the state into eleven groups: legal (G. Jellinek and G. Kelsen), pluralistic (G.J. Lasky, M. Duverger, R. Dahl, R. Dahrendorf), sociological (J.J. Rousseau, T. Hobbes, I. Kant), general welfare state (J. Keynes, J.K. Galbraith), theory of the rule of law (B. Kistiakivskyi, E. Durkheim, J. Hurvyeh), theory social state (J. Keynes, G. Ritter), convergence theory (J.K. Galbraith, R. Aron, P.O. Sorokin), technocratic and information-cybernetic (J. Bernheim, J.K. Galbraith, D. Bell, T. Veblen), elitist (G. Mosca, V. Pareto, J. Sartori), as well as general social (or political-legal) as universal and most justified today. Such features of the state as the monopoly right to use coercion and violence arising from the Social Contract, to which the author has not referred to the constitution for the first time, are highlighted. It was concluded that the monopoly of the right to use coercion and violence in modern conditions is gradually being lost by the state and can be voluntarily delegated to supranational organizations (UN, OSCE, NATO). It is noted that the use of violence and coercion by the state is possible only in relation to and while considering its other features – the need to observe human rights, norms of international law, limitation of power by law and the constitution as a Social Contract. It is noted that the essence of the state is inextricably linked to its social purpose, which consists in the performance of functions (ensuring social peace and stability in society, creating conditions for the realization of constitutional rights and freedoms of citizens, improving the quality of life of the country's population) and solving tasks arising from the necessity progressive development of society as a whole. It has been noted that the modern state acts as a social arbiter, a body for solving general cases, ensures law and order as well as supports it, using a monopoly on official coercion up to the point of violence, and the possibility of implementing these functions is limited to the sovereign territory of the state. Based on the analysis of the features of the large-scale Russian war against Ukraine, it is argued that international organizations and state unions have the right to use coercion and violence against states whose functioning is contrary to social purpose, as these states commit terrorism or are aggressor states.

Keywords: the state, the essence of the state, approaches to clarifying the essence of the state, signs of the state, the social purpose of the state, the use of coercion and violence as a monopoly right of the state in accordance with the Social Contract.